

Dünyada ve Türkiye’de Madencilik Sektörü

İçerik

1. Giriş	3
2. Dünyada Madencilik	4
2.1. Genel Görünüm	4
2.2. Üretim	5
2.3. Tüketim	6
2.4. Dünya Madenciliği	8
2.4.1. Gelişmiş Bazı Ülkelerde Madencilik Faaliyetleri	8
3. Türkiye’de Madencilik	10
3.1. Genel Görünüm	10
3.2. Madencilik Sektöründe Dış Ticaret	14
3.2.1. İhracat	14
3.2.2. İthalat	15
3.2.3. İhracat – İthalat Karşılaştırma	15
3.3. Madencilik Sektöründe Vergilendirme, İstisnalar ve Teşvik Sistemi	16
3.3.1. Vergilendirme	18
3.3.2. Bazı Vergisel Düzenleme ve İstisnalar	19
3.3.3. Teşvik Sistemi	19
3.4. Madencilik Sektöründeki Sabit Sermaye Yatırımları ile Yabancı Sermayeli Yatırımlar	21
3.5. Madencilikte Çevrenin Önemi	22
3.6. Madencilik Sektörünün Sorunları ve Bunlara İlişkin Çözüm Önerileri	24
4. Sonuç	27
<i>Ek:1 Dünya Maden Rezervleri</i>	<i>28</i>
<i>Ek:2 Türkiye Maden Rezervleri</i>	<i>29</i>
<i>Ek:3 Türkiye’de Bir Madenin İşletmeye Açılabilmesi İçin Alınması Gereken İzinler</i>	<i>31</i>
<i>Ek:4 Madencilik Sektöründeki Kurum, Kuruluş ve Örgütlerden Bazıları</i>	<i>32</i>
<i>Ek:5 Türkiye Maden Yatakları Haritası</i>	<i>33</i>

1. Giriş

İnsan ve toplum hayatında vazgeçilmez bir yer tutan “Madencilik” sektörü, tarih boyunca gelişmiş ülkelerin sahip oldukları teknoloji ve refah düzeyine ulaşmalarında en etkin rol oynayan faktörlerden biri olmuştur. Madencilik, özellikle tarım ile birlikte toplumların hammadde ihtiyaçlarını sağlayan iki temel üretim alanından birisi konumundadır.

Doğal kaynaklarını etkin bir biçimde kullanan gelişmiş ülkeler, var olan ekonomik güçlerini büyük anlamda buna borçludur. Sektör, gerek ekonomiye doğrudan yaptığı katkılar, gerekse ekonominin diğer alanlarına, özellikle imalat sektörüne sağladığı girdiler nedeniyle özel bir öneme sahiptir. Sektörler arasında en yüksek katma değer ve istihdam yaratma kapasitesine sahip olan madencilik sektörü, daha çok kırsal alanlara yakın yerlerde gerçekleştirildiği için kente olan göçü önlemekte ve bölgesel kalkınmayı da hızlandırmaktadır. Bu nedenle gerek ekonomik gerekse sosyal kalkınma politikalarının oluşturulmasında, sektöre özel bir önem verilmesi gerektiği açıktır. Doğru plan ve politikaların takip edilmesi sonucunda sektörün üretim, istihdam vb. ekonomik göstergelere önemli katkılar sağlayacağını ve ülke imalat sanayi için itici bir güç olacağını göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde Ernst & Young Türkiye olarak bu çalışmadaki amacımız, dünya ekonomisinin en önemli sektörlerinden biri olan madencilik sektörü hakkında kısa bir bilgi vermek ve sektörün dünya ekonomisindeki yerini global ve lokal düzeyde genel okuyucu kitlesiyle paylaşmaktır.

Sektöre ilişkin uygulamalar itibarıyla tereddüt edilen hususlar hakkında danışmanlık ihtiyacınızın bulunması halinde, sektör uzmanlarımız sizlere yardımcı olmaktan memnuniyet duyacaktır.

Çalışmamızın konuyla ilgilenenlere yararlı olmasını dileriz.

Saygılarımızla,
Ernst & Young Türkiye

Not: “Dünyada ve Türkiye’de Madencilik Sektörü” konulu çalışmamız Ernst & Young uzmanları tarafından Madencilik Sektörü hakkında genel bir bilgi vermek amacıyla hazırlanmış olup, bu çalışmada yer alan herhangi bir bilgi veya açıklamadan dolayı Ernst & Young ve/veya Kuzey Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş. ’ye hiçbir suretle sorumluluk iddiasında bulunulamaz.

2. Dünyada Madencilik

2.1. Genel Görünüm

Dünya maden rezervlerinde önemli payları olduğu gibi dünya maden üretiminde de rol oynayan ülkelerin başında ABD, Çin, Güney Afrika, Kanada, Avustralya ve Rusya gelmektedir. Bunun yanı sıra maden grubuna girmeyen petrol üretiminde Suudi Arabistan, Kuveyt, İran, Rusya ve Türk Cumhuriyetleri önemli rezervlere sahiptir. Dünya ticaretinde madencilik ürünleri arasında ihracat değerlerine göre ham petrol, demir dışı metaller ve endüstriyel mineraller önemli yere sahiptir. Dünya ticaret rakamları incelendiğinde çelik, bakır, kurşun ve kalay gibi geleneksel metallerin kullanımı düşerken, ileri seramik malzemeleri, plastik ve polimer kökenli malzemeler gibi yüksek teknoloji malzemelerinin kullanımının giderek arttığı görülmektedir. Sektör birçok endüstrinin ilk tedarikçisi konumunda olması sebebiyle küresel ekonominin temel taşlarından biridir. Örneğin dünya ekonomisinin lokomotifi konumundaki ABD’de maden ve madencilığe dayalı sanayilerin toplam üretimi 27,6 milyar dolar olup ABD ekonomisine sağladığı toplam katma değer 2,28 trilyon dolara kadar ulaşmaktadır. Yine dünya madenciliğinde önemli bir yeri olan Kanada’da ise toplam madencilik üretimi 2009 yılında 45,3 milyar dolar civarında olup, sektörden elde edilen vergi geliri ise yıllık 13,5 milyar dolar civarındadır.¹

Ekonomiye sağladığı katkılar açık olan madencilik sektörüne; yatırımcıların ilgisi de her geçen gün artmaktadır. Maden arama faaliyetlerine en çok yatırım yapan ülkelerin başında Kanada, Avustralya ve ABD gelmektedir. Söz konusu ülkeler toplam arama bütçesinin yaklaşık %69’una tekabül eden 12,6 milyar USD değerinde harcama gerçekleştirmektedir.²

Sektör fiyatları, metal ve mineral pazarlarındaki arz ve talebe dayalı olarak dönemsel hareket etmektedir. 2001’den beri özellikle Çin, Brezilya ve Hindistan gibi büyümekte olan ekonomilerdeki yüksek talep düzeyleri, küresel madencilik endüstrisinin yoğun büyüme sürecinin arkasındaki itici güç olmuştur. Bu güçlü talep artışına dayalı olarak metal fiyatlarında da 2002–2008 yılları arasındaki önemli artışlar gerçekleşmiştir. Nitekim dünyanın 40 büyük madencilik şirketi ile gerçekleştirilen bir araştırmada; özellikle 2006 yılında maden sektöründe faaliyet gösteren firmaların karlarının rekor bir düzeye ulaştığı ve piyasa değerlerinin de ciddi oranda arttığı görülmüştür.

Bütün bu olumlu gelişmeler 2008 yılı sonlarına doğru etkisini artıran küresel kriz nedeniyle durma noktasına gelirken, 2009 yılından itibaren dünya ekonomisinin düzelme hızına ve talebin artmasına bağlı olarak sektörün tekrar bir düzelme sürecine girdiği gözlemlenmiştir.³

¹ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, Sayfa 227,228

² TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 231

³ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 227

2.2. Üretim

Günümüzde, dünyada yıllık 1,5 trilyon USD değerinde 10 milyar tonun üzerinde maden üretilmektedir. Bu rakamın %75'i enerji ham maddeleri, %10'u metalik madenler ve %15'i endüstriyel hammadde üretimine aittir⁴. Bu kapsamda verilen değerlerden madencilik endüstrisinin dünya ekonomisi için ne kadar önemli olduğu görülmektedir.

Dünya ekonomisinin lokomotifi olan ABD'de maden ve madencilığe dayalı sanayilerin oransal olarak bütün ekonomi içindeki payı 2008 yılı itibarıyla %16 seviyesindedir (USGS, Mineral Commodity Summaries 2009).

Yine dünya madencilğinde önemli bir yeri olan Kanada'da madencilik sektöründen ciddi bir vergi geliri elde edilmektedir. Sektörün ülkedeki istihdam yaratmadaki gücü açık olup, örnek verilecek olursa sektörde 2008 yılında 58.506 işçi doğrudan çalışmaktayken, maden zenginleştirme ve ilgili imalat sanayisinde çalışan işçilerle birlikte toplam sayı 351.400 kişiye ulaşmaktadır.⁵

⁴ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 121

⁵ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 228

Sanayileşmiş ülkelerin Dünya nüfus oranlarına göre başlıca madenlerdeki genel üretim oranlarına aşağıdaki tabloda yer verilmektedir:

Ülkeler	Dünya Nüfus Oranı %	Alüminyum %	Bakır %	Kurşun %	Çelik %
Gelişmiş Ülkeler	14,6	61,5	56,8	60,1	48,8
Gelişmekte Olan Ülkeler	25,2	18,3	24,6	24,2	24,7
Çin, Hindistan, Orta Doğu ve Diğer Asya Ülkeleri	22,4	3,6	2,7	9,2	5
Türkiye	1,1	0,8	1,6	0,9	1,6
Kaynak: TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 228					

2.3. Tüketim

Geçtiğimiz yüzyılda, dünya gayrisafı yurt içi hasılası yaklaşık 18 kat artmış ve küresel kaynak tüketim miktarı da buna paralel olarak büyümüştür. Dünya ham petrol tüketimi 20,43 milyon tondan 3,5 milyar tona yükselerek 172 kat, çelik tüketimi 27,80 milyon tondan 847 milyon tona yükselerek 30 kat artış göstermiştir. Alüminyum tüketimi 6.800 tondan 24,54 milyon tona yükselerek yaklaşık 3.600 kat, bakır tüketimi ise 495 bin tondan 14 milyon tona yükselerek 28 kat artmıştır.⁶

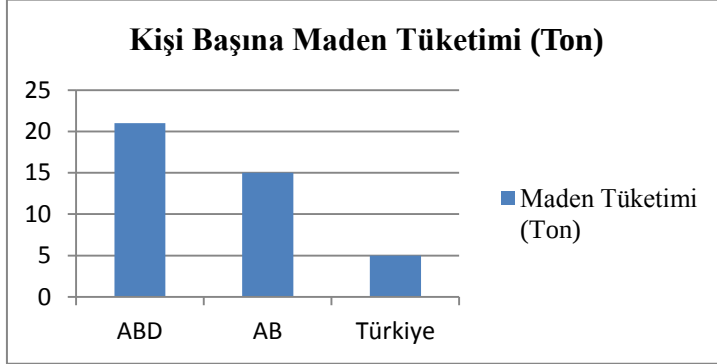
Yaşam standardı kalitesiyle kişi başına düşen maden tüketimi miktarı arasında doğrusal bir ilişki bulunmakta olup, tüketim miktarının refah düzeyiyle birlikte arttığı görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda, bir önceki tabloda bahsi geçen ülkelerin bir grup metal madeni için kg bazında kişi başı tüketim miktarları verilmiştir:

Ülkeler	Dünya Nüfus Oranı %	Alüminyum	Bakır	Kurşun	Çelik
Gelişmiş Ülkeler	14,6	17,8	10,3	4,4	438,4
Gelişmekte Olan Ülkeler	25,2	3,1	2,5	1,0	128,4
Çin, Hindistan, Orta Doğu ve Diğer Asya Ülkeleri	22,4	0,7	0,3	0,2	9,3
Türkiye	1,1	0,3	3,7	0,9	188,8
Kaynak: TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 229					

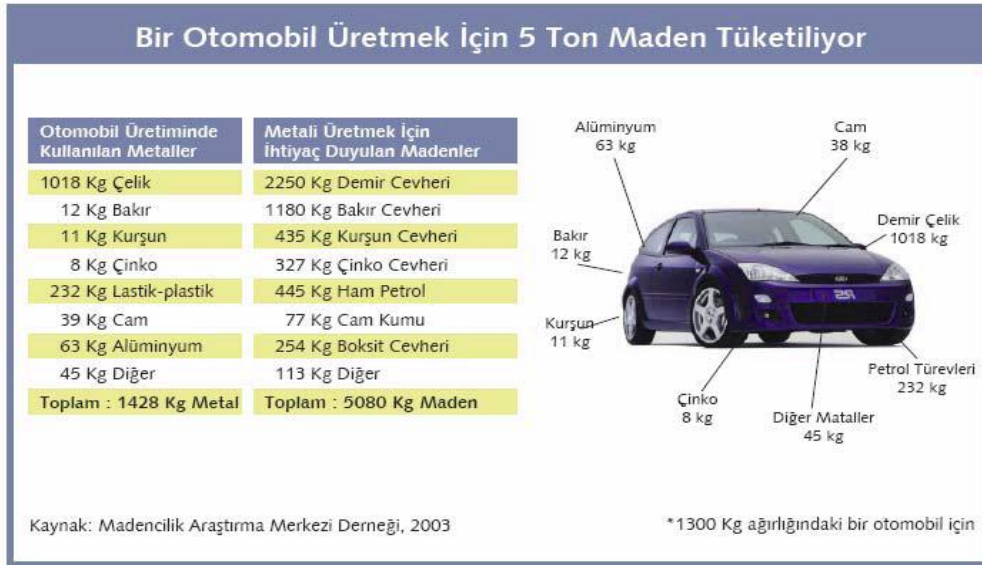
⁶ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 228

Aşağıdaki grafikte ise ABD, AB ülkeleri ile Türkiye'deki kişi başına hesaplanan maden tüketim miktarları gösterilmektedir:⁷

Tüketim miktarlarının yüksek olmasına ve günlük yaşantımızda kullandığımız birçok eşyanın hammaddesinin madencilikten temin edilmesine rağmen, zaman zaman sektörün öneminin fark edilmemesi düşündürücüdür. Aşağıdaki örnekler, madenciliğin önemini vurgulamaları açısından önemlidir:⁸

- Ortalama bir konut için yaklaşık 400 ton,
- 1 km otoyol için 30.000 ton,
- Orta büyüklükte bir okul / hastane için yaklaşık 30.000 ton,
- 25-30 bin kişi kapasiteli bir stadyum için 300.000 ton agrega gereklidir.

Bu kapsamda gerek üretim ve tüketim, gerekse de istihdam verileri açısından ciddi bir potansiyele sahip sektöre özel bir hassasiyetle yaklaşılması, tüm ülkeler açısından büyük önem arz etmektedir.

⁷ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 228

⁸ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 282-283

2.4. Dünya Madenciliği

Dünyada madenciliğin güçlü olduğu ülkeler arasında ABD, Çin, Güney Afrika, Kanada, Avustralya ve Rusya sayılabilmektedir. Madencilik faaliyetleri ile ilgilenen firmalara bakıldığında, özellikle KOBİ'ler yerel ve ulusal pazarlarda inşaat malzemesi ham maddelerinde uzmanlaşırken, çok uluslu şirketler endüstriyel ve metalik madenlerin üretiminde küresel faaliyetlerde bulunmaktadır. Çok uluslu büyük şirketler sayı olarak 4000'in üzerindeki maden şirketlerinin küçük bir bölümünü kapsamakla birlikte, bu şirketler metalik minerallerin üretiminde % 83'lük bir paya sahiptirler. Kalan % 17'lik üretim küçük ve orta ölçekli şirketler tarafından yapılmaktadır.

Maden aramacılığına en çok yatırım yapan ülkelerin başında Kanada, Avustralya ve ABD gelmektedir. Bu oranlar ülkelerin gelişmişliği ile birlikte maden potansiyeli ile de ilgilidir. Bu ülkeler toplam arama bütçesinin % 69'una tekabül eden 12,6 milyar USD tutarında harcama yapmaktadırlar. Madenlerin aranması için harcanan toplam para 1998'den 2002 yılına kadar hafif bir azalma gösterirken, 2002-2008 yılları arasında sürekli artış göstermiştir. 1998 yılından bu yana sadece aramalar için yaklaşık olarak 60 milyar dolar harcanmıştır.⁹

Dünya maden rezervleri (Ek1) açısından en zengin ülkeler ve bu ülkelerdeki önemli maden cevherleri aşağıdaki gibidir:

- Güney Afrika Cumhuriyeti - Altın, platin grubu metaller, manganez, krom, alüminyum
- Çin - Demir, kurşun, manganez, molibden, kalay, zirkonyum, çinko ve fosfat
- Kanada - Uranyum, çinko, altın, bakır, nikel, kobalt, demir, petrol ve doğal gaz
- Avustralya - Kömür, demir, rutil, çinko, kurşun ve uranyum
- ABD - Kurşun, molibden ve fosfat cevherleri

2.4.1. Gelişmiş Bazı Ülkelerde Madencilik Faaliyetleri

Dünya madencilik faaliyetlerinde öne çıkan bazı ülkeler aşağıdaki gibidir:¹⁰

Kanada

Kanada, dünyanın sayılı madencilik ülkelerinden biri olup, önemli mineral kaynakları arasında nikel, kobalt, bakır, altın, demir, çinko, potas, sülfür, gümüş, uranyum, kurşun, kömür gelmektedir. Kanada dünya uranyum üretiminde % 23; potas üretiminde % 33 ile 1'inci, nikel üretiminde % 15,9; kobalt üretiminde % 13,3 ile 2'nci, titanyum üretiminde % 14,6; platinyum üretiminde % 4,4; alüminyum üretiminde % 8,1 ile 3'üncü sırada yer almaktadır. 2008 yılı Kanada GSYH'si 1.226 milyar dolar iken madencilik ve buna bağlı endüstrinin (petrol dâhil) değeri 263,5 milyar dolardır. 2008 yılı Kanada ihracatı 455 milyar dolar olup ihracatın 132 milyar dolarını petrol ürünleri; 85,4 milyar dolarını ise madencilik oluşturmaktadır. Alüminyum üreticisi olmamasına rağmen 6,15 milyar dolarlık alüminyum cevheri ithal eden Kanada, alüminyumunu işleyerek 11,6 milyar dolarlık alüminyum ihracatı gerçekleştirmektedir. Kanada'da kişi başına düşen madencilik üretimi ise 2007 yılında 1.232 dolar, 2008 yılında 1.359 dolar olmuştur.

⁹ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 228-232

¹⁰ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 234-238

Güney Afrika Cumhuriyeti

Maden rezervleri açısından dünyanın en zengin ülkelerinden biri olan Güney Afrika; altın, platin grubu metaller, manganez, krom, alüminyum, silikat ve vanadyum rezervleri açısından dünyanın önde gelen ülkelerindendir. Titanyum, zirkonyum, antimon ve fluorpar üretiminde lider olup kesilmiş elmas mücevheri üretiminde de dünyanın en büyük üreticisidir. Üretilen madenlerin önemli bir kısmı ihraç edilmekte olup, 2009 yılında ihraç gelirlerinin % 30'dan fazlasını madenler oluşturmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri

ABD, kendi temel endüstrisi için gerekli metal ve mineraller bakımından çok zengin bir ülkedir. ABD'de büyük ölçüde çıkarılan maden ve mineraller arasında, demir, kömür, çinko, bakır, gümüş ve suni gübre üretiminde kullanılan fosfat bulunmaktadır. Ülkede, demir-çelik fabrikaları için yılda 80 milyon tondan fazla demir üretilmektedir. Amerika'nın başlıca tabii kaynaklarından ikincisi kömürdür. Yüzlerce yıl yetecek geniş rezervleri bulunmakta olup kömürün büyük bir kısmı elektrik üretimi için kullanılmakta ve ülkenin elektrik enerjisinin yarısı kömürden elde edilmektedir. Ülkedeki petrol kuyularından yılda 3,2 milyar varilden fazla petrol çıkarılmaktadır. Gaz ve benzin gibi petrol ürünlerinin üretimi, işlenmesi ve pazarlanması, ABD'nin en büyük endüstrilerinden biri konumundadır. Ülkede enerjinin % 33'ten fazlasını, doğal olarak elde edilen veya kömürden çıkarılan hava gazı sağlamaktadır.

Çin Halk Cumhuriyeti

Dünyadaki genel ekonomik gelişme ve özellikle Çin'in ulaştığı yüksek büyüme rakamları, beraberinde ham maddelere olan yüksek talebi gündeme getirmiştir. Çin sahip olduğu kayda değer maden potansiyeline rağmen, pek çok ham maddenin dünyadaki büyük alıcılarından olmaya devam etmektedir. Çin'in ham madde talebi özellikle malzeme yoğun inşaat ve otomotiv gibi sektörlerde kullanılan bakır, demir, krom, alüminyum ve manganez gibi metal ham maddelere yönelik olmaktadır. Artan büyüme rakamlarıyla, bu metal madenlerin yerli üretimleri, talebin ancak 1/3'ü ile yarısına kadar olan miktarını karşılamaya yetmektedir. Geri kalan talep ise ülke dışından temin edilmektedir.

Çin'in giderek artan ham madde ihtiyacı göz önünde bulundurulduğunda, madencilik sektöründe ihracatı teşvik edici nitelikte uygulamalar olmadığı, hatta devlet tarafından uygulanan vergilerle ihracatı engelleyici bir tutum sergilendiği görülmektedir. Ham madde ithalatı ise bunun tam tersi sebeplerle ülkeye ham madde akışını sürdürülebilir kılmak amacıyla, düşük vergilerle teşvik edilmektedir.

3. Türkiye’de Madencilik

3.1. Genel Görünüm

Ülkemizin karmaşık jeolojik ve tektonik yapısı çok çeşitli maden yataklarının bulunmasına olanak sağlamıştır. Günümüzde dünyada yaklaşık 90 çeşit madenin üretimi yapılmaktayken ülkemizde 60 civarında maden türünde üretim yapılmaktadır. MTA verilerine göre, dünyada 132 ülke arasında toplam maden üretim değeri itibarıyla 28’inci sırada yer alan ülkemiz, maden çeşitliliği açısından ise 10’uncu sırada bulunmaktadır.

Başta endüstriyel ham maddeler olmak üzere, bazı metalik madenler, linyit ve jeotermal kaynaklar gibi enerji ham maddeleri açısından ülkemiz zengindir. Dünya endüstriyel ham madde rezervlerinin % 2,5’i; kömür rezervlerinin % 1’i; jeotermal potansiyelinin % 0,8’i ve metalik maden rezervlerinin % 0,4’ü ülkemizde bulunmaktadır. Ülkemizin zengin olduğu madenler arasında ise ilk sırayı dünya rezervlerinin % 72’sini oluşturan bor mineralleri almaktadır. Ancak, birkaç maden dışında dünya ölçeğindeki rezervlerimiz kısıtlıdır.

Dünyada üretimi ve ticareti yapılan 90 çeşit maden ve mineralden 13’ünün ekonomik ölçekteki varlığı ülkemizde henüz saptanamamıştır. Ülkemiz 50 çeşit madende kısmen yeterli kaynaklara sahipken, 27 maden ve mineralin günümüzde bilinen rezervleri ve kaliteleri, ekonomik madencilik için yetersizdir. Ülkemizin, maden kaynakları ve çeşitliliği bakımından kendi kendine kısmen yeterli olan ülkeler arasında yer aldığı söylenebilir.¹¹

¹¹ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 126

Türkiye’de bulunan zengin mineral kaynaklar arasında; bor tuzları, barit, jips, lületaşı, mermer, diatomit, perlit, manyezit, stronsiyum tuzları, sepiyolit, fluorit, kireçtaşı, pomza, sodyumsülfat, zeolit, profilit, kuvars-kuvarsit, linyit, feldspat, kayatuzu, olivin, doomit, siliskumu, altın, bentonit, trona, asbest, kalsit ve zımpara taşı önemli mineral kaynaklar arasında; kaolen, karbondioksit, krom, molibden, boksit, nefelin siyenit, civa, NTE, diatomit, Tras, antimuan, toryum, alünit, kum-çakıl, gümüş, turba, tuğla toprağı, volfram sayılabilir.

Türkiye’deki yetersiz mineral kaynakları arasında ise bakır, manganez, grafit, boya toprakları, kurşun, alüminyum, maden kömürü, zirkon, çinko, arsenik, talk, titan, demir, kükürt, mika, nikel, fosfat, kil mineralleri sayılabilmektedir.¹²

Türkiye maden rezerv bilgisine (Ek2) ve rezerv haritasına (Ek5) ekte yer verilmektedir.

Dünya piyasalarında gerçekleşen talebin büyüklüğü ve yurt içinde sağlanan üretimin hacmi, Türkiye’de madencilik sektörünün gerçekleştirdiği ihracatın üzerinde belirleyici olan temel bir etkidir. Küresel piyasalardaki gelişmeler özellikle metalik cevherlerin ihracı üzerinde etkili olmakta, dünya piyasalarındaki elverişli ekonomik gelişmeler de Türk madenciliğine önemli gelişim fırsatları sunmaktadır.

Türk madencilik sektörü geleneksel olarak merkezde, orta-büyük ölçekli kamu kuruluşları ve onların çevresinde, küçük ölçekli özel sektör kuruluşlarından oluşan bir yapıya sahiptir. Ancak yakın zamana kadar devam eden bu yapı son dönemde, başta Eti Maden İşletmelerine bağlı bazı ortaklıkların özelleştirilmesi ve Türkiye Kömür İşletmeleri’ne (TKİ) bağlı işletmelerin bazılarının özelleştirilmek üzere Elektrik Üretim Anonim Şirket’ine devredilmesi sonucunda önemli ölçüde değişmiştir. Bugünkü durum itibarıyla Türk madenciliğinin kurumsal yapısının kamu-özel ayrımı olmaksızın küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluştuğu ifade edilebilir.

Ülkemizde bir madenin işletmeye açılabilmesi için alınması gereken izinlere ve izni veren mercilere (Ek3) ekte yer verilmektedir.

Sanayileşme ve ulusal kalkınma açısından ihmal edilmeyecek bir öneme sahip olan madencilik sektörünün ekonomiye katkısının en önemli göstergesi bu sektörün gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki payıdır. Madenciliğin ülkemiz GSYH’deki payı 2009 yılı itibarıyla %1,5 civarında olup, bu oran gelişmiş ülkelerdeki oran olan %4 ile kıyaslandığında, üretimimizi arttırmamız gerektiği açıktır.

¹² TOBB Madencilik Sektör Meclisi, Türkiye Madencilik Sektör Raporu 2007, sayfa 2

Aşağıdaki tabloda yıllar itibariyle GSYH içerisindeki madencilik sektör payı bilgilerine yer verilmiştir:¹³

GSYH İçinde Madencilik Sektörünün Payı (x1.000TL)				
Yıllar	GSYH	Madencilik Üretim	Üretim Artış Oranı %	Madenciliğin GSYH Payı %
1999	104.595.916	988.954	-	1,14
2000	166.658.021	1.658.124	68	1,14
2001	240.224.083	2.353.927	42	1,17
2002	350.476.089	3.225.992	37	1,05
2003	454.780.659	4.538.250	41	1,07
2004	559.033.026	5.898.572	30	1,20
2005	648.931.712	7.628.517	29	1,43
2006	758.390.785	8.952.359	17	1,44
2007	853.636.236	10.536.592	18	1,23
2008	950.534.251	13.458.457	28	1,37
2009	953.973.862	14.235.361	6	1,49

Maden İşleri Genel Müdürlüğü (MİGEM) verilerine göre 2003-2009 yılları arası çeşitli maden grupları için genel üretim değerleri aşağıda tabloda verilmiştir:¹⁴

Yıllara Göre Üretim Miktarı								
Maden Türü	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Birim
Karbondioksit	33.118	35.252	42.144	43.963	41.347	25.297	12.281	m ³
Mermer	1.507.870	1.849.319	2.281.466	2.896.164	3.823.042	3.279.860	3.848.499	m ³
Maden	161.840.759	162.907.872	248.417.344	346.939.416	408.783.622	429.912.884	470.266.682	ton

Madencilik sektörünün gelişiminin ülkemizde istihdam ve iş imkanı yaratma konusundaki gücü ortadadır.

Sosyal Güvenlik Kurumu 2008 yılı istatistiklerine göre madencilik sektöründe 4.933 iş yerinde 114.962 işçi çalışmaktadır. Sektörde yer alan iş yerlerinin ülkemizdeki toplam 1.170.248 iş yeri sayısı içerisindeki oranı % 0,42; sektörde çalışan sigortalıların ülkemizdeki toplam 8.802.989 sigortalı sayısı içerisindeki oranı % 1,3'tür.

Aşağıdaki tabloda 2008 yılı verilerine göre madencilik sektöründeki işyeri ve sigortalı sayıları bilgileri bulunmaktadır:¹⁵

¹³ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 141

¹⁴ http://www.migem.gov.tr/links/istatistikler/2003_2009_URETIM_%20BILGILERI.mht

¹⁵ SGK İstatistik Yıllığı, 2008, TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 211

Sektördeki İşyeri Sayısı, 2008

KOD NO	FAALİYET GRUPLARI (NACE SINIFLAMASINA GÖRE)	İŞ YERİ SAYISI				
		DAİMİ (I)	MEVSİMLİK (II)	KAMU (I)	ÖZEL (II)	TOPLAM (I+II)
5	KÖMÜR VE LİNYİT ÇIKARTILMASI	421	84	22	483	505
6	HAM PETROL VE DOĞAL GAZ ÇIKARIMI	35	8	9	34	43
7	METAL CEVHERİ MADENCİLİĞİ	568	129	6	691	697
8	DİĞER MADENCİLİK VE TAŞ OCAKLARI	3.116	520	45	3591	3636
9	MADENCİLİĞİ DESTEKLEYİCİ HİZMET	43	9	5	47	52
	TOPLAM	4183	750	87	4846	4933

Sektördeki Toplam Sigortalı Sayısı, 2008

KOD NO	FAALİYET GRUPLARI (NACE SINIFLAMASINA GÖRE)	ZORUNLU SİGORTALI SAYISI				
		DAİMİ (I)	MEVSİMLİK (II)	KAMU (I)	ÖZEL (II)	TOPLAM (I+II)
5	KÖMÜR VE LİNYİT ÇIKARTILMASI	36.640	12.847	15.051	34.436	49.487
6	HAM PETROL VE DOĞAL GAZ ÇIKARIMI	1.906	721	1.408	1.219	2.627
7	METAL CEVHERİ MADENCİLİĞİ	11.139	2.845	335	13.649	13.984
8	DİĞER MADENCİLİK VE TAŞ OCAKLARI	39.862	7.889	2.798	44.953	47.751
9	MADENCİLİĞİ DESTEKLEYİCİ HİZMET	996	117	529	584	1.113
	TOPLAM	90.543	24.419	20.121	94.841	114.962

3.2. Madencilik Sektöründe Dış Ticaret

Türkiye’de üretilen maden ürünleri, inşaat sektöründe ve sanayide hammadde olarak tüketilmekte olup, ülkemiz ekonomisine ciddi katma değer sağlamaktadır. Türkiye, belli zenginlik ve kalitede olan maden kaynaklarını ihraç ederken; sanayisinin gerek duyduğu ve yurt içi kaynaklardan yeterli miktar ve /veya kalitede üretemediği madenleri de ithal etmektedir. Türkiye’nin ihraç ettiği başlıca madenler mermer ve doğal taşlar, bor konsantreleri ve ürünleri, krom, sodyum feldspat, manyezit, bakır, çinko, alçı, barit ve pomza iken ithal edilen önemli madenler arasında kömür, demir, mermer ve doğal taşlar, fosfatlar, bakır, manyezit, potasyum feldspat, krom, kükürt, silis kumu ve grafit sayılmaktadır.

3.2.1. İhracat

2004 yılında 0,65 milyar dolar olan maden ihracatımız, 2008 yılında 2,1 milyar dolara yükselmiş; 2009 yılında küresel ekonomik krizin etkisiyle 1,58 milyar dolara gerilemiştir. Küresel piyasalardaki olumsuz havanın etkisiyle, Türkiye'nin maden ihracatında önemli yer tutan bakır, çinko, alüminyum, kurşun ve nikel gibi metalik madenlerin değeri, yarıya yakın düşerek 3-4 yıl önceki fiyatlara gerilemiştir. Maden ihracatının gerçekleştirildiği ülkeler arasında 902 milyon dolarla Çin başta yer alırken, bunu 340,5 milyon dolarla ABD, 219,6 milyon dolarla Rusya; 151,4 milyon dolarla İtalya izlemektedir. İspanya, İngiltere, Bulgaristan, Hollanda ve Hindistan maden ihraç ettiğimiz diğer önemli ülkelerdir.

Aşağıdaki tabloda ham petrol ve doğal gaz hariç madencilik sektörünün 2000–2009 yılları ihracat rakamlarının toplam ihracat içerisindeki payı gösterilmektedir.

Maden İhracatının Toplam İhracat İçerisindeki Payı (Milyon \$)

Yıllar	Toplam İhracat	Toplam Madencilik İhracatı	Madencilik Payı %
2000	27.775,00	395,60	1,42
2001	31.334,00	345,70	1,10
2002	36.059,00	383,90	1,06
2003	47.253,00	466,30	0,98
2004	63.167,00	649,20	1,03
2005	73.476,00	798,10	1,09
2006	85.535,00	1.145,20	1,34
2007	107.272,00	1.656,50	1,54
2008	132.027,00	2.094,20	1,59
2009	102.129,00	1.581,50	1,55

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Kaynak: TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 145

3.2.2. İthalat

Türkiye, kullandığı doğal gazın % 98'sini, petrolün % 90'ını, kömürün % 20'sini, altının % 95'ini, demirin % 50'sini, alüminyumun % 80'ini ve bakırın % 80'ini ithal etmektedir. 2000-2008 yılları itibarıyla maden ithalat değerleri 2002 yılından itibaren sürekli artış göstermiş olup, 2004 yılında 1,6 milyar dolar civarında olan maden ürünleri ithalatımız 2009 yılında 4,2 milyar dolara ulaşmıştır. İthalatta en büyük artış, demir-çelik sektörünün ana ham madde girdisi olan demir cevheri ve koklaşabilir taş kömüründe olmuştur. Aşağıdaki tablodan da görüldüğü üzere 2009 yılı toplam ithalatı 140,9 milyar dolar; toplam maden ithalatı ise (ham petrol ve doğal gaz hariç) 4,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında maden ithalatının toplam ithalat içindeki payı % 3 olmuştur.¹⁶

Maden İthalatının Toplam İthalat İçerisindeki Payı (Milyon \$)

Yıllar	Toplam İthalat	Toplam Madencilik İthalatı	Madencilik Payı %
2000	54.502,00	901,00	1,653
2001	41.399,00	500,00	1,209
2002	51.554,00	999,00	1,937
2003	69.340,00	1.255,00	1,810
2004	97.540,00	1.615,00	1,656
2005	116.774,00	2.181,00	1,868
2006	139.576,00	2.814,00	2,016
2007	170.062,00	3.530,00	2,076
2008	201.964,00	4.541,00	2,248
2009	140.926,00	4.247,00	3,014

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu
Kaynak: TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010

3.2.3. İhracat – İthalat Karşılaştırma

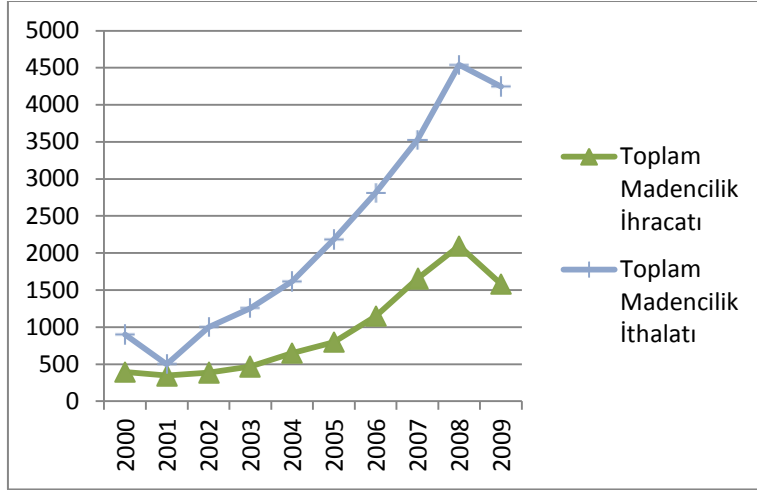
Ülkemiz maden ihracatı ve ithalatı arasında 2000-2009 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde toplam 13 milyar dolar açık olmuştur. İthalat ihracattan daha hızlı bir artış göstermektedir. 2009 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı % 37 dolayında kalmıştır.¹⁷

¹⁶ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 146

¹⁷ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 147

İthalat ve İhracat Verilerinin Yıllara Göre Değişimi

(milyon USD)

Kaynak: TÜİK

İhracatın İthalatı Karşılama Oranı

Yıllar	Madencilik İhracatı	Madencilik İthalatı	Oran %
2000	396,00	901,00	44
2001	346,00	500,00	69
2002	384,00	999,00	38
2003	466,00	1.255,00	37
2004	649,00	1.615,00	40
2005	798,00	2.181,00	37
2006	1.145,00	2.814,00	41
2007	1.657,00	3.530,00	47
2008	2.094,00	4.541,00	46
2009	1.582,00	4.247,00	37

Kaynak: TÜİK

3.3. Madencilik Sektöründe Vergilendirme, İstisnalar ve Teşvik Sistemi

Madencilik sektörü aşağıda sayılan kendine has özellikleriyle diğer sektörlerden farklı bir çalışma sistemi olan ve buna istinaden özel vergilendirme, teşvik ve düzenlemeler yapılmasına ihtiyaç duyulan bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır:

1. Madencilerin faaliyet gösterecekleri yeri seçme imkânı bulunmamakta; maden neredeyse işletmeler oraya kurulmaktadır. Maden ocakları genel itibarıyla yollardan ve enerji nakil hatlarından uzak yerlerde bulunmaktadır. Bu durumda ana yollara yol bağlantısı için müteşebbisler kendi yollarını kendileri yapmak ve kendi enerjilerini üretmek için kendi tesislerini kurmak veya nakil hatlarının maliyetine katlanmak zorunda kalmaktadır.

Ayrıca diğer sektörlerin faydalanabileceği organize sanayi bölgeleri veya serbest bölgelere sağlanan imkânlardan madencilik girişimleri genel olarak faydalanamamaktadır. Bu nedenle vergi destekleri ve diğer teşvik unsurları düzenlenirken, madenciliğin diğer sektörlerden farklı olarak maden rezervlerinin bulunduğu yerlere bağlı olarak faaliyet gösterdiği, çoğunlukla devlet tarafından sağlanan yol, su, elektrik gibi alt yapı imkânlarından faydalanmadığı gerçeği de göz ardı edilmemelidir.

2. Madencilik faaliyetleri yürüten işletmeleri diğer kâr amacı güden işletmelerden ayıran en önemli özelliklerden biri, faaliyet süresidir. İktisadi işletmeler prensip olarak süresiz olarak faaliyet gösterirlerken, madencilik işletmelerinin ömrü genel olarak sahip oldukları rezervle sınırlanmaktadır. Rezervleri tükenmiş maden ocaklarının mevzuat gereğince çevre düzenlemesinin yapılarak maden işletmeleri tarafından tekrar doğaya kazandırılması gerekmektedir. Maden rezervlerinin işletilmeye başlanmasıyla birlikte işletmenin kârlılığı artmakta ve yüksek kârlar üzerinden vergi verilmektedir. Maden rezervlerinin bittiği dönemde işletmenin kârlılığı da bitmekte, bunun karşılığında yüksek maliyetli çevre düzenlemesi faaliyetleri başlamaktadır. Bunun sonucu olarak işletme, yüksek kârlılık sağladığı dönemlerdeki gelirlerinden yüksek çevre giderlerini düşememekte; kümülatif olarak düşünüldüğünde daha yüksek vergi yüküyle karşı karşıya kalmaktadır. Madencilik faaliyetinin maden rezerviyle sınırlı olmasının diğer bir sonucu, amortisman tabi iktisadi kıymetlerle ilgilidir. Maden ocağında faaliyet göstermek amacıyla aktifleştirilmiş olan iktisadi kıymetlerin ömrü genellikle madencilik faaliyetinden daha uzun olabilmektedir. Dolayısıyla madenciliğin vergilendirilmesinde, maden rezervleriyle sınırlı olan faaliyet süresinin sonunda çevre düzenlemesi yapılacağının; maden rezervlerinin tükenmesiyle o madenin çıkarılması nedeniyle aktifleştirilmiş amortisman tabi iktisadi kıymetlerin artık ekonomik ömürlerinin tükendiği hususunun göz önünde bulundurulması gereklidir.
3. Madencilik sektöründe işletmeye başlamadan önce uzun süren arama faaliyetlerinin olması ve arama faaliyetlerinin müspet sonuç vermesi durumunda işletmeye başlanabilmesi sermaye açısından önemli bir risktir. Uzun süren arama faaliyetleri sonucunda maden yataklarının bulunamaması, telafisi imkânsız alternatif maliyetler oluşturmaktadır. Arama faaliyetlerinin yüksek maliyetli olması ve olumlu sonuçlanacağının belirsizliği ülke ekonomisi için hayati önem taşıyan maden rezervlerinin aranamamasına, atıl vaziyette yer altında kalmasına yol açmaktadır.¹⁸
4. Ülkemizde özellikle son yıllarda madencilik sektörünün gelişmesine paralel olarak mevzuatta da bazı değişiklikler yapılmış olmasına karşın, gerek sektöre yönelik vergisel düzenlemeler gerekse de sektöre özel teşvik uygulamalarına duyulan ihtiyaç her geçen gün artarak devam etmektedir. Sektörün özel ve kendine has çalışma sistemi dikkate alındığında, mükelleflerin, özellikle vergisel anlamda, daha açık ve detaylı yapılmış düzenlemelere ihtiyaç duydukları görülmektedir.

¹⁸ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 153-154

5. Hazine Müsteşarlığı tarafından verilen yatırım teşvik belgeleri incelendiğinde, 2005-2008 yılları arasında verilen toplam 12.209 teşvik belgesinin 557'sinin madencilik yatırımlarına sağlandığı; yatırım teşvik belgesine dayalı toplam 99.217.923.089 TL tutarındaki sabit sermaye yatırımlarının 2.611.291.300 TL'lik kısmının madencilik sektöründe gerçekleştirildiği; yapılan her 1.000.000 TL tutarındaki yatırımın, madencilik sektöründe 12,39; imalat sektöründe 5,71; enerji sektöründe 0,73; hizmetler sektöründe 6,73 kişi ek istihdam oluşturduğu hesaplanmıştır. Dolayısıyla madencilik sektörünün imalat sektöründen 2,16; enerji sektöründen 16,97; hizmetler sektöründen 1,84 kat daha fazla istihdam oluşturma kapasitesine sahip olduğu görülmektedir.¹⁹

Yukarıda açıklanan nedenlerle, bilhassa ülke ekonomisi için büyük önem arz eden madencilik faaliyetlerinin vergi ve diğer teşvik unsurlarıyla özendirilmesi ve sektörel gelişmelere paralel düzenlemelerin de ivedilikle hayata geçirilmesi gerekmektedir.

3.3.1. Vergilendirme

Prensip olarak, Kanun koyucunun düzenlemiş olduğu yasalar ve mükelleflerin vergilendirilmesine ilişkin genel düzenlemeler, madencilik sektörü için de geçerlidir. Öte yandan, madenlerin çıkarılması ve işletilmesi hakkı devlete ait olduğundan, sektöre özel bir uygulama olarak Devlet, madenleri çıkarma ve işletme hakkını devretmesi karşılığında işletmelerden "Maden Devlet Hakkı" tahsil etmektedir.

Sektörün GSYH'ye katkısı ve şirketlerin devlet hakkı yüklerini gösterir tablo aşağıda yer almaktadır. Tablodan da görüleceği üzere, son yıllarda ödenen devlet hakları, madencilik şirketlerine yaklaşık %1'lik ek bir mali yük oluşturmuştur.²⁰

YIL	GSYH'ye Katkısı (1.000 TL)	Ödenen Devlet Hakkı (1.000 TL)	Devlet Hakkı Yüğü (%)
2005	7.628.517	64.340	0,84
2006	8.952.359	80.815	0,90
2007	10.530.738	104.743	0,99
2008	13.458.457	130.629	0,97
Kaynak: TÜİK, MİGEM			

¹⁹ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 155

²⁰ TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 150

3.3.2. Bazı Vergisel Düzenleme ve İstisnalar

Maden ve petrolcülük faaliyetlerine yönelik yatırım teşvik belgesi şartına bağlanmayan bazı istisnalar ve düzenlemeler aşağıda belirtilmiştir:

- Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 13’üncü maddesinin (c) bendi uyarınca “Altın, gümüş, platin arama, işletme, zenginleştirme, rafinaj ve Türk Petrol Kanunu hükümlerine göre petrol arama faaliyetlerine ilişkin olmak üzere, bu faaliyetleri yürütenlere yapılan teslim ve hizmetler ile aynı Kanun hükümlerine göre boru hattıyla taşımacılık yapanlara bu hatların inşa ve modernizasyonuna ilişkin yapılan teslim ve hizmetler,” katma değer vergisinden istisnadır.
- Özel Tüketim Vergisi Kanunu’na ekli (I) sayılı listede yer alan malların, 6326 sayılı Petrol Kanunu hükümlerine göre petrol arama ve istihsal faaliyetlerinde kullanılmak üzere bu faaliyetleri yapanlara teslimi özel tüketim vergisinden istisnadır.
- 6326 sayılı Petrol Kanunu’nun 112’nci maddesinin birinci fıkrası uyarınca petrol ameliyesinde kullanılmak üzere ithaline müsaade edilen malzemeler, Petrol Tüzüğü’nün 127’nci maddesi gereği, Petrol İşleri Genel Müdürlüğü’nün müsaadesine istinaden başka bir makamdan izin alınmasına gerek olmaksızın gümrük vergilerinden muaf olarak ithal edilebilmektedir.
- Gelir Vergisi Kanunu’nun 23’üncü maddesinin 3’üncü fıkrası uyarınca toprak altı işletmesi hâlinde bulunan madenlerde cevher istihsalı ve bununla ilgili diğer bütün işlerde çalışanların münhasıran yer altında çalıştıkları zamanlara ait ücretleri gelir vergisinden istisnadır. Ayrıca, Damga Vergisi Kanunu’na ekli 2 sayılı Tablo’nun III/3. Maddesi uyarınca bu ücret ve primlere ilişkin düzenlenen kağıtlar da Damga Vergisinden istisnadır.
- Vergi Usul Kanunu’nun “Madenlerde Amortisman” başlıklı 316. Maddesi uyarınca işletme sebebiyle içindeki cevherin azalmasından dolayı maddi değerini kaybeden madenlerin ve taş ocaklarının imtiyaz veya maliyet bedelleri, ilgililerin müracaatları üzerine bunların büyüklük ve mahiyetleri göz önünde tutulmak ve her maden veya taş ocağı için ayrı ayrı olmak üzere Maliye ve Sanayi Bakanlıklarınca belli edilecek nispetler üzerinden yok edilmektedir.

3.3.3. Teşvik Sistemi

Kalkınma Planları ve Yıllık Programlarda öngörülen hedefler ile uluslararası anlaşmalara uygun olarak, tasarrufları katma değeri yüksek yatırımlara yönlendirmek, üretimi ve istihdamı artırmak, yatırım eğiliminin devamlılığını ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak, uluslararası rekabet gücünü artıracak teknoloji ve araştırma-geliştirme içeriği yüksek büyük ölçekli yatırımları özendirmek, doğrudan yabancı yatırımları artırmak, bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gidermek, çevre korumaya yönelik yatırımlar ile araştırma ve geliştirme faaliyetlerini desteklemek amacıyla çeşitli sektörlerde, belirli bölge ve koşullara göre bir dizi teşvik getirilmiştir.

Yatırımlara sağlanan devlet yardımları, 16.07.2009 tarihli ve 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ile bu Karar’a ilişkin düzenlenen 2009/1 sayılı Tebliğ çerçevesinde uygulanmaktadır. Madencilik yatırımları gerek şu anda yürürlükte bulunan Karar gerekse daha önceki Kararlar döneminde azami ölçüde desteklenen sektörler arasında yerini almıştır.

Genel Teşvik Sistemi: Genel teşvik sistemi içerisinde, teşvik edilmeyecek yatırım konuları hariç olmak üzere, asgari yatırım tutarının üzerindeki tüm yatırımlar, bölgesel ayırım yapılmaksızın gümrük vergisi muafiyeti ve KDV istisnası desteklerinden yararlanabilmektedir. Genel teşvik sistemi içerisinde teşvik edilmeyecek madencilik yatırımları ise; “Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Kömür Çelik Topluluğu Arasında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu Kuran Anlaşmanın Yetki Alanına Giren Ürünlerin Ticareti ile İlgili Anlaşma” eki ürün listesinde yer alan ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar ile kamu kurum ve kuruluşları ile yapılanlar da dahil olmak üzere rödovanslı madencilik yatırımlarıdır.

Bölgesel ve Sektörel Teşvikler: Halihazırda uygulanan 2009/15199 sayılı Karar kapsamında, madencilik sektörü ülkenin hemen hemen tamamında desteklenen sektörler arasında yer almaktadır. Karar ekinde yayımlanan Ek 2 Nolu liste dikkate alındığında, sadece İstanbul ili hariç tüm illerde madencilik yatırımlarının (1. grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç) bölgesel destek unsurlarından (bölgeye ve yatırıma başlama tarihine göre gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası, vergi indirimi, sigorta primi işveren hissesi desteği, yatırım yeri tahsis, faiz desteği) yararlandırıldığı görülmektedir.

Büyük Ölçekli Yatırımlara Sağlanan Teşvikler: 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 32/A Maddesi uyarınca 50 milyon Türk Lirası üzerindeki yatırımlardan 2009/15199 sayılı Karar’a ek 3 Nolu listede belirlenen yatırımlar büyük ölçekli yatırımlar olarak tanımlanmıştır. Söz konusu listede madencilik yatırımları da yer almaktadır. Buna göre Maden Kanunu’nda belirtilen IV/C grubu metalik madenlerle ilgili nihai metal üretimine yönelik izabe (cevher işleme) tesisleri ile bu tesislere entegre olan maden üretimine yönelik (istihraç+işleme) yatırımları [Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) kapsamı ürünler hariç] büyük ölçekli yatırımlar kapsamında desteklenecek yatırımlar arasında sayılmıştır. Büyük ölçekli yatırımlara sağlanan destek unsurları ise gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası, vergi indirimi, sigorta primi işveren hissesi desteği ve yatırım yeri tahsisidir.

Bunlar haricinde sektörün faydalandığı farklı teşvikler de mevcut olup, 5084 sayılı Kanun kapsamındaki teşvikler, ar-ge ve çevre yatırımlarına sağlanan teşvikler vb. bunlar arasında sayılabilmektedir.

3.4. Madencilik Sektöründeki Sabit Sermaye Yatırımları ile Yabancı Sermayeli Yatırımlar

Sektör, ekonominin temel çarklarından biri olmasına karşın, sektöre yönelik sabit sermaye yatırımlarının toplam yatırımlar içerisindeki payı sadece %2 civarındadır. Bu düşük sabit sermaye yatırımı, bugüne kadar ülkenin maden kaynaklarının efektif bir biçimde değerlendirilerek katma değeri yüksek ürünlere geçiş sağlayabilecek sermaye birikiminin sağlanamadığının açık bir göstergesidir.²¹

Sektörde Sabit Sermaye Yatırımları (milyon TL)

Yıl	Toplam Sermaye Yatırımları	Madencilik Kamu + Özel Sermaye Yatırımları	Madenciliğin Payı %
2004	78.782	1.485	1,89
2005	97.647	1.757	1,80
2006	121.623	2.096	1,72
2007	186.915	3.121	1,67
2008	191.815	3.261	1,70
2009*	160.200	3.434	2,14

(*) Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: DPT, Temel Ekonomik Göstergeler, Mart 2010

²¹ Kaynak: TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 163

Yabancı sermayeli şirketlerin madencilığe en önemli katkısı teknoloji getirmelerinin yanı sıra, arama faaliyetleri için ülkeye risk sermayesi getirebilmeleridir. Madencilikte yaşanan sorunların başında, maden aramaları için her sene harcanması gereken risk sermayesinin çok az olması gelmektedir. Maden bulunmadan madencilik yapılamayacağına göre; yeni maden yataklarının bulunabilmesi için maden arama çalışmalarına ayrılan bütçelerin büyüklüğü ve sürekliliği önem kazanmaktadır. Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü verilerine göre, Şubat 2010 sonu itibarıyla ülkemizde faaliyet gösteren toplam 23.933 adet yabancı sermayeli şirketin irili ufaklı toplam 488'i madencilik sektöründe faaliyet göstermektedir. Aşağıdaki tablodan da görülebileceği üzere 2002-2009 döneminde madencilik sektörüne toplam 932 milyon ABD doları yabancı sermaye girişi gerçekleşmiş olup, aynı dönemde ülkeye giren toplam yabancı sermaye tutarı ise 68,25 milyar ABD doları civarındadır.²²

Sektörde Doğrudan Yatırım Girişleri

Yıllar	Madencilik Sektöründe Doğrudan Yatırım Girişi (milyon \$)	Toplam Doğrudan Yatırım Girişi (milyon \$)	Madencilik Sektörünün Doğrudan Yatırım Girişleri İçindeki Payı (%)
2002	2	571	0,4
2003	13	696	1,9
2004	73	1.190	6,1
2005	40	8.535	0,5
2006	122	17.639	0,7
2007	337	19.137	1,8
2008	152	14.733	1,0
2009	193	5.749	3,3
TOPLAM	932	68.250	1,4

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Yabancı Sermaye İstatistikleri, Nisan 2010

3.5. Madencilikte Çevrenin Önemi

Çevre, bütün canlıların yaşam boyu ilişki ve etkileşim içinde bulunduğu sosyal, fiziksel ve kültürel ortamlar bütünüdür. Ülkemiz önemli doğal kaynaklara sahip olup, dinamik nüfusuyla da her geçen gün gelişmişlik düzeyini artırmaktadır. Hem bugünün hem de gelecek kuşakların çevre koşullarını tehlikeye atmaksızın çevresel değerleri güvence altına almak, kalkınmanın bir gereğini oluşturmaktadır.

Çevre kirliliği, eski zamanlardan günümüze kadar gelmiş ve her dönemde en önemli sorun olarak kabul edilmiştir. Çevre sorunları evrensel sorunlar olup, tek başlarına ele alınmamaları gerekmektedir. Bu sorunlara yol açan başlıca sebep olumsuz insan davranışlarıdır. Kaynakların yanlış kullanılması, çarpık kentleşme gibi sorunlar, çevrede büyük bir tahribata yol açmaktadır.

²² Kaynak: TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010, sayfa 164

Madenler ülkelerin önemli doğal kaynaklarındandır. Globalleşme ile birlikte bu kaynaklara duyulan talep de giderek artmakta olup, madenlerin yanlış ve verimsiz kullanımı doğanın tahribine yol açan önemli faktörlerdendir. Madencilik sektörü belirli karakteristik özelliklere sahiptir ve bu özellikleriyle diğer sektörlerden ayrılmaktadır. Madenler yenilenemeyen kaynaklardır ve bu hammadde kaynakları oluştukları yerlerden çıkarılmak zorundadır. Bu amaçla kurulacak tesisler ve atık havuzları gibi yapılar teknik ve ekonomik unsurların yanı sıra mutlaka çevre unsuru da dikkate alınarak inşa edilmeli ve tüm bu faaliyetler gerçekleştirilirken çevre kirliliği en aza indirecek önlemlerin alınması gerekmektedir.

Günümüzde çevre bilincinin artması ve madencilik sektörünün ortaya çıkardığı tahribatın farkına varılması ve bu hammaddelerin tükenmesini önlemek amacıyla yapılan bilinçli toplumsal hareketlerle, bu problemlere çeşitli çözüm yolları aranmakta ve tedbirler alınmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma politikaları doğrultusunda doğal çevrenin korunumu için Çevre Kanunu çıkarılmıştır. Türkiye’de madencilik faaliyetleri Çevre Kanunu ve bu kanuna istinaden çıkarılmış diğer yönetmeliklere uyularak gerçekleştirilmektedir.

Çevresel Etki Değerlendirmesi, çevreye büyük ölçüde etkileri olabilecek projelerin tüm uygulama aşamalarında, bu etkilerin ve önlemlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi sürecidir ve bugün bütün dünyada çevre yönetiminin en üst seviyesi olarak görülmektedir. Ülkemizde de yasal bir statüye oturtulmuş ve uygulamaya geçmiştir. Ayrıca ülkemizce taraf olunmuş çok sayıda sözleşme, protokol ve anlaşma bulunmaktadır. Kyoto Protokolü, ozon tabakasını incelten maddelere dair Montreal Protokolü, Cartagena Biyogüvenlik Protokolü bunların bazılarıdır.

3.6. Madencilik Sektörünün Sorunları ve Bunlara İlişkin Çözüm Önerileri

Sektörün ekonomiye katkısı açık olmakla beraber; yapısal, alt yapısal, yasal, kurumsal, yargısal, idari, çevresel, finansal, toplumsal, sosyolojik, iş sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalınması, sektörü özellikle yeni yatırımcılar için cazip kılmamakta ve bu tür yeni yatırımların önünü tıkamaktadır.

Madencilik sektöründeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan TBMM Araştırma Komisyonu'nun Mayıs 2010 tarihli Raporuna göre sektörün belli başlı sorunlarından bazıları aşağıdaki gibidir:

- Madencilik konusunda belirlenen politikaların uygulanmasındaki aksaklıklar
- Mevcut rezervlerin küçüklüğü ve ölçeklerin yetersizliği
- Sermaye yetersizliği ve risk algısının madencilığe uygun olmayışı
- Belirli kurumsal yapılardan kaynaklanan sorunlar
- Sektördeki bürokratik sürecin uzun olmasından kaynaklanan sorunlar
- Devlet yardımları ile ilgili sorunlar
- Vergilendirme ile ilgili sorunlar
- Maden sektöründeki alt yapı sorunları
- Maden kanunu ve uygulama yönetmeliği ile ilgili sorunlar
- Uygulamalardan kaynaklanan sorunlar
- Üniversite - sanayi iş birliğinin geliştirilememesi sorunu
- Madencilik sektöründe halkla ilişkilerin eksikliği ve bilgi kirliliğinden kaynaklanan sorunlar
- Madencilğin günlük yaşamdaki öneminin bilinmemesi
- Petrol ve doğal gaz aramaları hakkında yanlış bilinenler
- Siyanür hakkında yanlış bilinenler
- Altın aranmasında siyanür kullanıldığına ilişkin yanlış bilgilendirme
- Altın madenciliğinin Türkiye ekonomisine katkısının yeterince bilinmemesi
- Genel bir veri tabanı eksikliği
- Eğitim sorunu
- Sektördeki koordinasyon-iletişim eksikliği
- Güvenlik kültürü eksikliği

- İş kazaları ve meslek hastalıkları oranının yüksekliği
- Meslek mensuplarının uzmanlaşma yetersizliği
- Çalışanların yaptıkları işlerle ilgili mesleki eğitimlerinin yetersizliği
- İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin tüm iş yerlerini kapsamaması
- Sektörde iş birliğinin olmayışı
- Arama yetersizliği sorunu
- Madencilikteki atıl ocak ve tesislerin ülke ekonomisine kazandırılmaması
- Maden arama, rezerv ve madenlere ilişkin diğer bilgilerin güvenilir ve uluslararası standartlara uygun olmayışı
- Katma değeri yüksek ürünün elde edilememesi ile maden ticaretinden kaynaklanan sorunlar

Meclis Araştırma Komisyonunun yaptığı çalışmalar sonucunda, madencilik sektörünün ülke kalkınmasına gereğince katkı sağlayabilmesi için, elde edilen bulgular ve çözüm önerilerinden bazıları ise şunlardır:

- + Maden sektörünün ihtiyaçlarına uygun olarak Maden Kanunu ve madencilğe doğrudan veya dolaylı etkisi olan mevzuatın günün değişen ihtiyaçlarına en hızlı şekilde çözümler üretecek tarzda yenilenmesi gerekmektedir.
- + Madencilik sektörünün geliştirilmesi, güçlendirilmesi, sorunların çözümü, madencilik faaliyetlerinin desteklenmesi ve iyileştirilmesi kapsamında ulusal maden politikalarının belirlenerek maden kaynaklarının dünyadaki yeni gelişmeler ışığında ulusal ekonomiye yüksek düzeyde katkı sağlayacak biçimde değerlendirilmesi için, bir Maden Master Planı oluşturulması zarurietidir.
- + Sektörün sorunlarının çözümü ve sağlıklı bir gelişme ortamının oluşturulabilmesi için yasal alt yapının yanı sıra, etkin bir bürokratik ve kurumsal yapılanmaya da aynı düzeyde ihtiyaç vardır.
- + Maden sektörüne özgü kurumsal yapıların oluşturulması için merkezi yönetimden mahalli idarelere kadar tüm bürokratik yapıların, madencilğin sorunlarının çözümüne katkı yapabilecek fiziki imkânlarla ve personel yapısına kavuşturulması gerekmektedir. Bu kapsamda, bazı kamu kurum ve kuruluşlarının yeniden yapılandırılmasında fayda görülmektedir.
- + Rekabet gücüne sahip olabilmenin başlıca koşulları arasında ölçek ekonomisinden yararlanmaya imkân verecek firma büyüklüklerine, yeterli sermaye yapısına, nitelikli iş gücüne, bilgi ve teknoloji üretebilme yeteneğine sahip olmak bulunmaktadır. Bu çerçevede, sektörde firma ve işletme ölçeklerinin büyütülmesine, güçlü sermaye gruplarının sektöre olan ilgisinin artırılmasına, kredi imkânlarının geliştirilmesine, kaliteli eğitim yoluyla sektörel iş gücünün niteliğinin yükseltilmesine özel önem verilmelidir.

- + Çeşitli teşvik tedbirlerinin yanı sıra kurumsal ve yapısal değişiklikleri öngören bazı adımların atılması, madencilik bankası kurulması, kurumların akredite edilmesi ve profesyonel mühendislik uygulamasına geçilmesi gerekmektedir. Ayrıca, hazırlanan projelerin ve maden ürünlerinin borsada işlem görmesi sağlanmalı ve ülkemiz ihtiyaçlarına yönelik enerji-maden (ham madde)-uç ürün üretimi entegrasyonları ile büyük ölçekli projeler geliştirilmelidir.
- + Bakanlıklar ve kurumların koordinasyon eksikliğine dayalı olarak, maliyet artırıcı unsurları (iş ve zaman kaybı gibi) tetikleyen ve istihdam oluşturacak müteşebbislere yıpratıcı bir güç olarak ortaya çıkan yetki karmaşasına son vermek amacıyla, madencilikle ilgili bütün izinlerin tek bir otorite tarafından verilmesi ülke ve sektör yararına olacaktır. Bu bağlamda, bürokratik işlemlerin azaltılmasını, izin alma sürelerinin makul sınırlara çekilebilmesini sağlamak ve çok çeşitli kurumlar eliyle verilen izin süreçlerinde ortaya çıkan sorunları asgariye indirmek amacıyla, alınması gereken izinlerin tamamının (GSM izinleri, tarım, orman, sit alanına ilişkin izinler vb.) ÇED kapsamına alınması önerilmektedir.
- + Politikaların uygulamaya geçirilmesinde ortaya çıkan sorunların yanında, mevzuatın karmaşıklığı ve uygulamada tek tip sağlanamaması, yetişmiş personel eksikliği, etkin bir denetimin yapılamaması, ülkemizdeki risk sermayesinin ve finansman imkânlarının, ayrıca iş kültürü ile işletmecilerimizin risk algısının sektörün gerekleriyle tam olarak uyuşmaması gibi sorunların bir an önce giderilmesi gerekmektedir.
- + Maden arama ve işletme harcamalarının KDV başta olmak üzere vergisel ve diğer açılardan daha fazla teşvik edilmesi gerekmektedir.
- + Rezerv yetersizliği ve ölçek küçüklüğü, ülkemiz madenciliğinin gelişmesinde en büyük engelleri oluşturmaktadır. Buna karşın yeterli ölçüde ve derinlikte arama yapılmamış olması, ülkemiz açısından bir fırsat olarak değerlendirilmektedir.
- + Yerli üretimimizin artırılmasını sağlamak amacıyla aynı özellikteki ithal edilen madenler yerine, öz kaynaklarımızın değerlendirilmesi önem arz etmektedir.
- + Madencilik alanında gelişmiş ülkelerde uygulanan raporlama standartları, ülkemiz madenciliğine uyarlanmalıdır. Bu bağlamda; kurum, üniversite ve kişilerin de ülkemizde maden kaynak ve rezervleri için raporlama yapabilecek koşullara getirilmesi için uluslararası alanda akredite olmaları sağlanmalıdır. Raporlama standartlarına uygun olarak tespit edilecek maden rezervlerinin işletilmesi için banka kredisi ve borsalarda listelenme gibi yollarla finansman kaynağı oluşturacak bir yapı kurulmalıdır.
- + Üniversite-sanayi iş birliğinin geliştirilmesi ve özendirilmesi amacıyla gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- + Türkiye'nin iş sağlığı ve güvenliği sorunları, ülkenin genel sosyoekonomik gelişmişlik ve eğitim düzeyi, işsizlik sorunları ile doğrudan ilgilidir. Sektördeki iş sağlığı ve güvenliğini artırmak ve kazaları azaltmak için, iş güvenliği kültürünü oluşturmak üzere faaliyetlere öncelik verilmeli; maden iş yerlerinde, rödovans ve taşeron (alt işverenler) uygulamaları olan iş yerleri de dâhil olmak üzere, iş sağlığı ve güvenliği hizmetleri yaygınlaştırılmalı; sektörün ihtiyacını karşılayacak nitelik ve nicelikte iş güvenliği uzmanı yetiştirilmelidir.

Bu gibi iş yerlerinde yapılan teftişlerin, işçi ve işvereni yönlendirici, bilgilendirici, koruyucu ve önleyici yaklaşım esas alınarak kalıcı tedbirleri oluşturma amaçlı yapılmasına önem verecek şekilde etkinliği sağlanmalıdır.

- + Günümüz madencilik anlayışında çevrenin korunması ve yeniden doğaya kazanım son derece önem arz etmektedir. Çevre ile barışık sanayileşme için gerekli çevre-sanayi dengesinin kurulması, kalkınmada lokomotif görevini üstlenecek olan madencilik faaliyetlerinin çevreye duyarlı bir anlayış içinde sanayileşme ile birlikte yürütülmesi zorunludur. Ülkemizde son dönemlerde bu konuda büyük ilerlemeler kaydedilmiş olup, kaydedilen bu ilerlemenin daha da ilerletilmesi için toplumun bilinçlendirilmesi çalışmaları artırılmalıdır. Çevre örgütlerinin faaliyetleri, madenciliğin gelişmesine engel olarak değil; destekleyici ve geliştirici bir unsur olarak kabul edilmelidir. Bu anlayışla, gerekli yasal düzenlemelerin ve uygulamaların uyumlulaştırılması konusunda kamuoyunu bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarına ağırlık verilmeli, kuruluşların halkla ilişkiler bölümleri güçlendirilmelidir.

4. Sonuç

Madencilik sektörü, gelişmiş ülkelerin kalkınmalarında rol oynayan en önemli sektörlerden birisi konumundadır. Madencilik, özellikle tarım ile birlikte toplumların hammadde ihtiyaçlarını sağlayan iki ana üretim alanından birisi olarak gelişmiş ülkelerin kalkınmasında ihtiyaç duyulan temel itici güçlerden birisi olmuştur. Genellikle ülkelerin maden tüketimi ile gelişmişlik düzeyleri arasında doğrudan bir ilişki olduğu gözlemlenmekte olup, gelişmiş ülkelerin var olan ekonomik güçlerine sahip olmalarında, doğal kaynakları etkin bir şekilde kullanmalarının büyük rol oynadığı görülmektedir. Madencilik, istihdam oluşturmaları; enerji ihtiyacını karşılaması, hizmetler, imalat ve yan sanayi sektörlerini teşvik etmesi; bölgesel kalkınmayı ön plana çıkarması ve ülkeye döviz sağlaması açısından ayrıca bir öneme sahiptir.

Bu nedenledir ki ülkemizde de madencilik sektörünün yeri ve önemi gün geçtikçe artmakta, konuya ilişkin yapılan yeni düzenleme ve girişimler, sektörün gelişmesine katkı sağlamaktadır. Tüm bu gelişme ve gayretlere rağmen, bugün itibarıyla madencilik sektörü, ülkemizin kalkınmasına yapabileceği büyük katkıyı kendisinden beklenen düzeyde sağlayamaz durumdadır. Kaldı ki ülkemizdeki madencilik faaliyetleri üretim, finansman olanakları, yetişmiş insan gücü, bilgi ve tecrübe birikimi, verimlilik, ölçek ekonomisi ve teknoloji gibi kriterler açısından değerlendirildiğinde, dünyadaki madencilik konusunda gelişmiş ülkelerle henüz rekabet edecek düzeyde bulunmamaktadır. Ülkemiz madenciliğinin ekonomimize katkısının artırılması, istikrarlı bir büyümenin sağlanması ve istihdamın artırılması gibi sosyal yararların elde edilmesi için, arama ve işletme süreçleri başta olmak üzere tüm madencilik yatırımları ve faaliyetleri daha fazla teşvik edilmelidir. Ayrıca ülkemizin madencilik geleceği açısından, çıkarılan madenlerin herhangi bir katma değer eklenmeksizin doğrudan satışa konu edilmesinden ziyade katma değeri yüksek madencilik ürünlerinin üretilmesine ve işlenmiş ürün kapasitesinin, ürün çeşitliliğinin ve ürün kalitesinin geliştirilmesine yönelik entegre madencilik yatırımların desteklenmesine önem verilmesi gerekmektedir.

Ek:1 Dünya Maden Rezervleri

MADENİN ADI	AÇIKLAMA	REZERVLER (Bin Ton) 2008	
		REZERV	BAZ REZERV
Altın *	Au içeriği	47.000	100.000
Antimon *	Sb içeriği	2.100.000	4.300.000
Asbest		RÇ	RÇ
Bakır	Cu içeriği	550.000	1.000.000
Barit		190.000	880.000
Boksit		27.000.000	38.000.000
Bor	B ₂ O ₃ içeriği	170.000	410.000**
Cıva *	Hg içeriği	46.000	240.000
Çinko	Zn içeriği	180.000	480.000
Demir	Kullanılabilir Cevher	150.000.000	350.000.000
Diatomit		RÇ	RÇ
Feldspat		RÇ	RÇ
Fluorit		230.000	470.000
Fosfat		15.000.000	47.000.000
Grafit (Doğal)		90.000	220.000
Gümüş *	Ag içeriği	270.000	570.000
İlmenit	TiO ₂ içeriği	680.000	1.400.000
Jips		RÇ	RÇ
Kadmiyum *	Cd içeriği	490.000	1.200.000
Kalay *	Sn içeriği	5.600.000	11.000.000
Kobalt *	Co içeriği	7.100.000	13.000.000
Kurşun	Pb içeriği	79.000	170.000
Manganez Cevheri		500.000	5.200.000
Mika (Doğal)	Tabakalı	RÇ	RÇ
Nadir Toprak E. *	NTE-Oksit içeriği (REO)	88.000.000	150.000.000
Nikel *	Ni içeriği	70.000.000	150.000.000
Perlit		700.000	7.700.000
Potas	K ₂ O içeriği	8.300.000	18.000.000
Rutil	TiO ₂ içeriği	45.000	87.000
Soda Külü (Doğal)		24.000.000	40.000.000
Sodyum Sülfat		3.300.000	4.600.000
Stronsiyum *	Sr içeriği	6.800.000	12.000.000
Talk + Pirofillit		RÇ	RÇ
Vanadyum *	V içeriği	13.000.000	38.000.000
Zirkon*	ZrO ₂ içeriği	51.000.000	77.000.000

* : Satırdaki değerler Ton olarak verilmiştir.

** : ETİ Maden Verilerine Göre B₂O₃ Bazlı Dünya Toplam Bor Rezervi: 1.201.200 bin tondur. Bu rezervin % 72'sini oluşturan 866.000 bin tonu ülkemizdedir.

RÇ: Rezerv çöktür.

Kaynak: USGS, Mineral Commodity Summaries – 2009

Kaynak: TBMM Araştırma Komisyonu – Mayıs 2010

Ek:2 Türkiye Maden Rezervleri

TÜRKİYE MADEN REZERVLERİ*		
Cinsi	Rezerv (Gör+Muh)(Ton)	Açıklamalar
Altın	328	Metal Au (potansiyel 560 ton)
Alünit	3.974.860	% 7.54 K ₂ O
Antimuan	99.306	Metal Sb
Asbest	29.646.379	Değişik lif boylarında, lif yüzdesi % 4 'ün üzerinde
Asfaltit	82.000.000	AID: 2876-5536 Kcal/kg
Bakır	1.462.580	Metal Cu
Barit	34.222.792	% 71-99 BaSO ₄
Bentonit	241.519.504	Sondaj+döküm+ağartma
Bitümlü Şist	1.641.381.000	Or.AID 541-1390 Kcal/kg
Boksit	68.910.000	% 55 Al ₂ O ₃ (25.667.000 Metal Al)
Bor	3.052.568.000	% 24.4-35 B ₂ O ₃ (Gör+Muh+Müm)
Civa	3.820	Metal Hg
Çinko	1.659.502	Metal Zn
Demir	113.252.000	% 55 Fe (82 458 750 t metal Fe)
Diatomit	44.001.040	iyi kalite
Disten	3.840.000	% 21-52 Al ₂ O ₃
Dolomit	19.817.124.196	% 15 MgO ve üzeri
Feldspat	372.790.701	Albit ve Ortoklaz
Fosfat	70.500.000	% 19 P ₂ O ₅
Fluorit	2.530.694	% 40-80 CaF ₂
Grafit	86.736	2-17 C
Gümüş	5.740	Metal Ag
Kaya Tuzu	5.157.036.177	% 88,5 üzeri NaCl içerikli (200.000.000 tonu göl rezervi)
Kaolen+ İllit+Halloysit	420.647.806	% 15-37 Al ₂ O ₃
Kil (Ser+Ref)		Seramik+Refrakter kili
Krom	26.637.873	% 20 üzeri Cr ₂ O ₃
	198.100.000	% 5.34 Cr ₂ O ₃ ortalama tenörlü
Kurşun	795.201	Metal Pb
Kuvars Kumu	1.884.208.585	% 90 üzeri SiO ₂
Kuvarsit	2.460.735.184	% 90 üzeri SiO ₂
Kükürt	625.700	% 32 S
Linyit	12.000.000.000	AID: 868-5000 kcal/kg
Lületaşı	1.483.670	iyi, orta kalite (Sandık)
Manganez	3.200.000	%34.54 Mn (Metal Mn içeriği 1.576.000)
Manyezit	106.673.833	% 41-48 MgO
Mermer	5.137.342.751	m3 toplam potansiyel rezerv (13 933 mil.ton)
Molibden	372.657	(0.5-0.27 Cu eşdeğeri, 0.01-0.0176 Mo; Gör+Muh+Müm)
Nikel	39.500.000	Lateritik (% 1.34 Ni , 0,042-0,060 Co)
	179.000	Sülfür (% 1-4 Ni)

Olivin+Dunit	190.000.000	İyi Kalite Potansiyel rezerv
Perlit	5.688.021.716	Değişik genişleme oranlarında
Pomza	1.397.786.725	(m3) iyi kalite
Profillit	6.644.000	Seramik+refrakter+çimento
Sepiyolit	13.535.374	% 50 üzeri Sepiyolit içerikli
Sodyum Sülfat	11.050.467	% 81 NaSO ₄ (13.040.000 tonu göl rezervi)
Stronsiyum (Sölestin)	347.101	% 72 Üzeri SrSO ₄
Talk	427.574	iyi kalite
Taşkömürü	1.126.548.000	iyi kalite
Titan	161.348.413	% 0,87-0,98 TiO ₂ (Görünür-plaser) SAKARYA-KARASU
	5.131.969	% 4,95 TiO ₂ (Görünür-Primer) MANİSA-ALAŞEHİR
Toryum	380.000	% 0.21 ThO ₂
Trona	836.283.891	% 56 üzeri Trona
Uranyum	9.129	% 0.05-0.1 U ₃ O ₈
Vanadyum	41.346	Seydişehir boksitlerinde % 0,05-0,07 V ₂ O ₅ değerlerinde vanadyum saptanmıştır.
Volfram	36.719	Metal W
Vollastonit	31.500.000	Düşük kalite
Zeolit	344.217.073	Klinopitilolit+Höyländit (gör.+Muh)
Zımpara	3.607.564	iyi kalite
*http://www.mta.gov.tr/- Güncellenme Tarihi:01.02.2010		

Ek:3 Türkiye’de Bir Madenin İşletmeye Açılabilmesi İçin Alınması Gereken İzinler

	Alınacak İzin	İzni Veren Makam
1	Maden Ruhsatı	Maden İşleri Genel Müdürlüğü
2	Maden İşletme Ruhsatı	
3	ÇED Olumlu Belgesi	Çevre ve Orman Bakanlığı
4	Atık Depolama İzni	
5	Ön Emisyon ve Emisyon İzinleri	
6	Deşarj İzni	
7	Arazi Kullanım İzni (Mera Tahsis Değişikliği)	Tarım İl Müdürlüğü
8	Arazi Kullanım İzni	Arazi Sahibinden
9	Orman İzni	Çevre ve Orman Bakanlığı
10	Tesis İzni (Orman İzinleri, ÇED Raporu, Emisyon İzinleri, Geri Dönüşüm Raporu, Atık Yönetim Planı, GSM Ruhsatı)	Çevre ve Orman Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İl Özel İdaresi
11	İş Yeri Açma ve Çalışma Ruhsatı	Belediye veya İl Özel İdaresi
12	İşletme İzni	Maden İşleri Genel Müdürlüğü
13	Kültür ve Turizm Bakanlığı Uygun Görüşü	Kültür ve Turizm Bakanlığı
14	İş Yeri Bildirimi	SGK, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Vergi Dairesi
15	İmar İzni	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı veya Belediye
16	İnşaat İzni	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı veya Belediye
17	Elektrik Ruhsatı	TEDAŞ
18	Su Ruhsatı	DSİ ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
19	Patlayıcı Madde Depo İnşaat İzni	İçişleri Bakanlığı ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
20	Patlayıcı Madde Satın Alma ve Kullanma Ruhsatı	İçişleri Bakanlığı
21	Diğer İzinler	Millî Savunma Bakanlığı, DSİ vb.

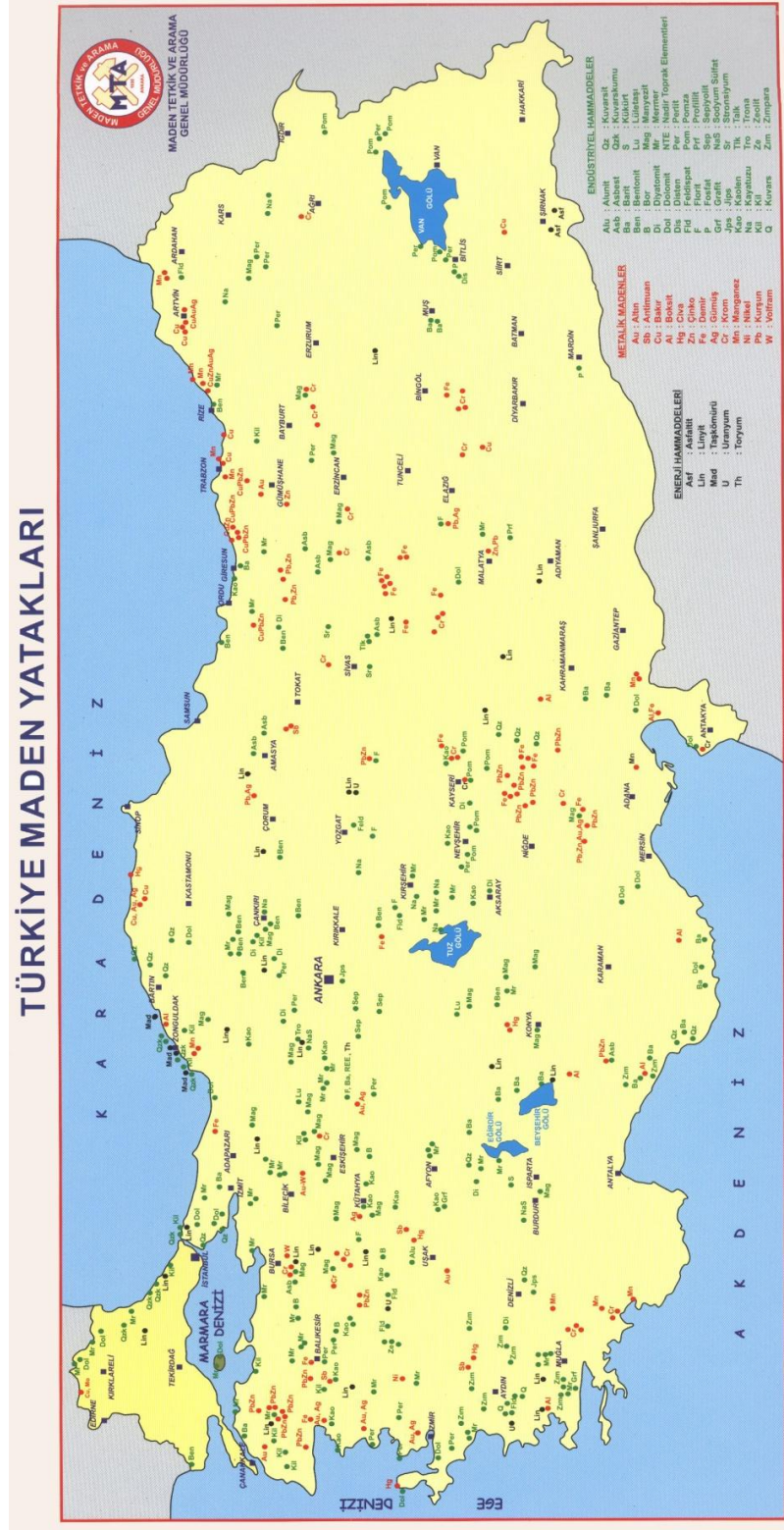
Kaynak: TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Mayıs 2010

Ek:4 Madencilik Sektöründeki Kurum, Kuruluş ve Örgütlerden Bazıları

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Maden İşleri Genel Müdürlüğü	Maden Tetkik ve Arama
İnönü Bulvarı No: 27 Bahçelievler/ANKARA	Şenyuva Mahallesi Mertler Sokak No 112 Beştepe/ANKARA	Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulv. No:139 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: 0 312 212 64 20	Tel: 0 312 212 80 00	Tel 0 312 201 10 00
Faks 0 312 215 65 86	Faks: 0 312 213 84 51	Faks: 0 312 287 91 88
www.enerji.gov.tr	www.migem.gov.tr	www.mta.gov.tr
Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu	Türkiye Taşkömürü Kurumu	Eti Maden İşletmeleri
Hipodrom Caddesi No:12 06330 Yenimahalle/ANKARA	Bağlık Cad. Yayla Mah. İhsan Soyak Sok. No:2 ZONGULDAK	Korkutreis Mah.Cihan Sk. No:2 Sıhhiye/ ANKARA
Tel: 0 312 384 17 20	Tel : 0 372 252 40 00	Tel :0 312 294 20 00
Faks: 0 312 384 16 35	Faks: 0 372 251 19 00	Faks :0 312 230 60 35
www.tki.gov.tr	www.taskomuru.gov.tr	www.etimaden.gov.tr
Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)	Ulusal Bor Araştırma Enstitüsü	Maden Mühendisleri Odası
Tunus Caddesi No:80 06100 Kavaklıdere / Ankara	Dumlupınar Bulvarı No:166 Kat:10 06520 Çankaya/ANKARA	Selani Caddesi No 19/3 Yenişehir/ANKARA
Tel : 0 312 468 53 00	Tel: 0 312 285 83 85	Tel: 0 312 425 10 80
Faks : 0 312 427 74 89	Faks: 0 312 285 75 55	Faks :0 312 417 52 90
www.tubitak.gov.tr	www.boren.gov.tr	www.maden.org.tr
Jeoloji Mühendisleri Odası	Jeofizik Mühendisleri Odası	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
Bayındır Sokak No 7/7 Yenişehir/ANKARA	Milli Müdafı Caddesi No10/7Kızılay/ANKARA	Atatürk Blv. No:149 Bakanlıklar ANKARA
Tel: 0 312 432 30 85	Tel: 0 312 418 82 69	Tel: 0 312 413 80 00
Faks: 0 312 434 23 88	Faks : 0 312 418 83 64	Faks: 0 312 418 32 68
www.jmo.org.tr	www.jeofizik.org.tr	www.tobb.org.tr
Madencilik Sektörü Başkanlar Konseyi Birliği	Türkiye Mermer Doğaltaş ve Makinaları Üreticileri Birliği	Seramik Cam ve Çimento Hammaddeleri Üreticileri Derneği
Turan Güneş Bulvarı 71. Sokak No 8/2 Yıldız-Çankaya/ANKARA	Turan Güneş Bulvarı 71. Sokak No 8/3 Yıldız-Çankaya/ANKARA	Büyükdere Caddesi Stad Han Kat 4 D 9 Mecidiyeköy/İSTANBUL
Tel: 0 312 440 97 38	Tel: 0 312 440 83 63- 440 75 86	Tel: 0 212 266 52 54
Faks : 0 312 440 97 38	Faks: 0 312 440 80 83	Faks: 0 212 266 51 23
-	www.tummer.org.tr	www.serfed.com
Agrega Üreticileri Birliği	Çimento Müstahsilleri Birliği	Yapı Ürünleri Üreticileri Federasyonu
Yeni Yol Sokak Cecanlar İş merkezi B Blok 20/5 Kat 3 Acıbadem-Kadıköy/İSTANBUL	Eskişehir Devlet Yolu 9.km No: 359 06800 ANKARA	Eskişehir Devlet Yolu 9.km 06800 ANKARA
Tel: 0 216 545 82 00	Faks : 0 312 287 92 72	Tel: 0 312 287 32 50
Faks : 0 216 545 82 03	Tel: 0 312 287 3250-141	Faks: 0 312 287 92 72
www.agub.org.tr	www.tcma.org.tr	www.yuf.org.tr
Kireç Sanayicileri Derneği	İstanbul Metal Maden İhracatçıları Birliği	Ege Maden İhracatçıları Birliği
Çatal Sokak Şenlikköy Mahallesi No: 7A-1 Bakırköy / İSTANBUL	Dış Ticaret Kompleksi A Blok Çobançeşme Mevkii Sanayi Caddesi Yeni Bosna İstanbul	Atatürk Caddesi No 382 Alsancak İZMİR
Tel: 0 212 663 04 04	Tel :0 212 454 00 00	Tel: 0 232 488 60 00
Faks: 0 212 574 19 14	Faks: 0 212 454 00 01	Faks : 0 232 488 61 00
www.kisad.org.tr	www.immib.org.tr	www.egelihracatcilar.com
Genel Maden İşçileri Sendikası	Türkiye Maden İşçileri Sendikası	Yurt Madencilik Geliştirme Vakfı
Mithatpaşa mah. Şemsi Denizer sok. No:18 ZONGULDAK	Strazburg Caddesi No 7 Kızılay/ANKARA	Cumhuriyet Caddesi, İttr Apt. No.295 Kat. 5 Harbiye –Şişli /İSTANBUL
Tel: 0 372 251 22 06	Tel: 0 312 229 79 20	Tel: 0 212 246 20 81
Fax: 0 372 253 66 45	Faks: 0 312 229 89 31	Faks: 0 212 247 51 11
www.genelmadenis.org.tr	www.madenis.org.tr	
Türkiye Madenciler Derneği	Genç Maden İşletmecileri Derneği	Altın Madencileri Derneği
İstiklal Caddesi No 471/1-1 Tunca Apt. Beyoğlu/İSTANBUL	Kore şehitleri Cad. No:41 34394 Zincirlikuyu / İSTANBUL	İran Caddesi Turan Emeksiz Sokak No:1/4 Gaziosmanpaşa/ANKARA
Tel: 0 212 245 15 03	Tel : 0 212 288 72 80	Tel : 0 312 466 36 77
Faks: 0 212 293 83 55	Fax : 0 212 288 47 35	Fax : 0 312 427 82 75
-	www.gemad.org.tr	www.altinmadencileri.org.tr

Kaynak: TOBB Madencilik Sektör Meclisi, Türkiye Madencilik Sektör Raporu, 2007

Ek:5 Türkiye Maden Yatakları Haritası

Kaynak: <http://www.mta.gov.tr/>